

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор НН Інституту
педагогіки і психології

Світлана КОНДРАТЮК

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Перший (бакалаврський) рівень

Галузь знань: A Освіта

Спеціальність: A4 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Історія)

Мова навчання: українська

Погоджено
науково-методичною комісією
НН інституту педагогіки і психології
Протокол № 1 від 18.08.2025 р.

Голова: доктор. пед. наук,
професор Ю. А. Бондаренко

Суми – 2025

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 8	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й			
Семестр			
1-й		2-й	
Лекції			
22 год.		24год.	
Практичні, семінарські			
24 год.		24 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
40год.		74год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Загальна кількість годин - 240	Вид контролю:		
	екзамен		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні і методичні основи організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; ознайомлення з сучасними уявленнями про цілі і цінності педагогічної освіти, проблемами навчання і виховання студентів та школярів, традиційними та інноваційними підходами до їх вирішення.

Мета – сформувати у студентів здатність аналізувати основні категорії виховання, навчання та розвитку, володіти науковими основами організації педагогічної діяльності в основній школі ЗЗСО у контексті Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції Нової української школи, Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», основами управління педагогічними системами, дидактичними основами візуалізації змісту навчання.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою є міжпредметні зв'язки з наступними дисциплінами:

- з **філософією**, яка забезпечує загальнонауковою методологією наукового пізнання;
- з **психологією**, що має спільність об'єктів вивчення, індивідуальних і вікових особливостей дітей різного віку, опанування методиками вивчення особистості, колективу, особливостей формування Я-концепції, мотивації діяльності та ін.;
- з **анатомією та фізіологією**, що забезпечує розуміння морфологічних та фізіологічних особливостей кожного вікового періоду;
- з **естетикою**, що забезпечує формування всебічно розвиненої особистості;
- з **соціологією**, методи і результати досліджень якої використовує педагогіка;
- з **історією**, що забезпечує формування знань студентів про зміни та особливості навчально-виховних систем в різні історичні епохи.

3. Результати навчання за дисципліною Перелік компетентностей випускника

<p>Інтегральна компетентність</p>	<p>ІК1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів історії, суспільно-гуманітарних дисциплін, предметних знань у галузі історії та громадянської освіти, педагогіки та психології, теорії та методики навчання історії та характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (рівень основної школи).</p>
<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 3. Здатність усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, сумлінно виконувати професійні обов'язки, моделювати траєкторії особистісного та професійного самовдосконалення; дотримуватися принципів толерантності, етики вчителя, академічної доброчесності; здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.</p> <p>ЗК 5. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу нетерпимості до корупції, принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність грамотно використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, продуктивного спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей.</p> <p>ЗК 9. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</p>
<p>Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)</p>	<p>ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.</p>

ПК 4. Психологічна компетентність як здатність: визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній емоційний стан; використовувати стратегії роботи, які сприяють розвитку позитивної самооцінки учнів, я-ідентичності; формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність; формувати спільноту учнів, у якій поважають і враховують права кожного.

ПК 5. Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПК 6. Компетентність педагогічного партнерства як здатність: до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами; залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.

ПК 7. Інклюзивна компетентність як здатність: створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

ПК 9. Проєктувальна компетентність як здатність проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.

ПК 10. Прогностична компетентність як здатність: прогнозувати результати освітнього процесу; планувати освітній процес.

ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організувати процес навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; організувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності; здатність організувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.

ПК 12. Оцінювально-аналітична компетентність як здатність: здійснювати моніторинг та оцінювання результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; аналізувати результати навчання; забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

ПК 13. Здатність до навчання впродовж життя як здатність:

	<p>здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з колегами на засадах партнерства та підтримки, дотримуючись принципів професійної етики.</p> <p>ПК.14. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.</p>
--	---

Програмні результати навчання

Знання	<p>ПРЗ 1. Знати психолого-педагогічні засади теорії навчання, концептуальні основи шкільної освіти в галузі історії та громадянської освіти, цілі і завдання навчання історії та громадянської освіти в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи); наукові основи шкільного курсу історії та громадянської освіти.</p> <p>ПРЗ 3. Знати сучасні концепції навчання й виховання, актуальні питання педагогіки та методики навчання історії та громадянської освіти, традиційні та інноваційні підходи до організації освітнього процесу, методи і прийоми, технології навчання.</p> <p>ПРЗ 4. Знати й розуміти зміст ключових компетентностей, наскрізні уміння здобувачів освіти, визначені державними стандартами освіти; знати й розуміти вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, рівні сформованості їхніх компетентностей.</p> <p>ПРЗ 5. Знати та аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; форми організації освітнього процесу; види і форми навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів освіти, вимоги, форми й види професійного розвитку вчителя.</p> <p>ПРЗ 8. Знати вікові та індивідуальні особливості учнів, ознаки погіршення їх психоемоційного стану, принципи побудови конструктивної й безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу; вимоги та інструменти забезпечення інклюзивного навчання.</p>
--------	--

Уміння та
навички

ПРУ 1. Уміти використовувати власну систему знань щодо психолого-педагогічних особливостей різних груп учнів в ході планування, організації та здійснення навчання історії та громадянської освіти в закладах загальної середньої освіти (на рівні основної школи), зокрема в інклюзивному освітньому середовищі.

ПРУ 4. Уміти доцільно підбирати, адаптувати та використовувати традиційні та інноваційні підходи до організації освітнього процесу, методики навчання історії та громадянської освіти, технології навчання, форми організації навчальних занять, форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРУ 5. Уміти оцінювати ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявлення шляхів розв'язування завдань; використовувати та вдосконалювати методики навчання конкретних тем курсу історії та громадянської освіти в закладах середньої освіти; сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРУ 6. Уміти організовувати освітній процес відповідно до сучасних вимог, проектувати і проводити уроки різних типів (у тому числі інтегровані) з історії та громадянської освіти в основній школі з урахуванням специфіки навчальних цілей, контингенту учнів в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРУ 7. Обирати, вдосконалювати, створювати та застосовувати доцільне методичне і дидактичне забезпечення освітнього процесу; знаходити, переусвідомлювати, доповнювати з різних джерел теоретичні відомості шкільного курсу історії та громадянської освіти, грамотно структурувати і подавати відповідний навчальний матеріал доцільно використовувати інформаційно-цифрові технології для підтримки навчально-пізнавального процесу.

ПРУ 8. Уміти доцільно використовувати різноманітні форми, методи, прийоми, засоби діагностики навчальних досягнень з історії та громадянської освіти учнів, контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності суб'єктів навчання в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРУ9. Уміти формувати й підтримувати інтерес учнів, належний рівень їх мотивації до навчання історії та громадянської освіти в умовах впровадження концепції

	<p>«Нова українська школа», формувати спільноту учнів, у якій поважають і враховують права кожного.</p> <p>ПРУ 10. Уміти ефективно планувати, організовувати різні форми позакласної роботи з історії та громадянської освіти; застосовувати різноманітні підходи підготовки учнів до участі в конкурсах з предмету (на рівні основної школи), популяризувати історію як науку.</p> <p>ПРУ 11. Уміти знаходити інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусії.</p>
Комунікація	<p>ПРК 2. Здатність ефективно комунікувати, використовуючи вербальні та невербальні прийоми впливу на учнів, для досягнення навчальних цілей, організовувати ефективну комунікацію, взаємодію та рефлексію учнів у процесі навчання історії та громадянської освіти.</p> <p>ПРК 3. Здатність до продуктивного міжособистісного спілкування, ефективної взаємодії в команді у професійному колективі та з представниками інших професійних груп та батьками; здатність займати лідерську позицію в ході співпраці у команді, вести діалог, брати участь у дискусіях щодо вирішення професійних проблем, базуючись на принципах етики вчителя.</p>
Відповідальність і автономія	<p>ПРА 1. Мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, бути готовим сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя та принципів академічної доброчесності.</p> <p>ПРА 2. Бути готовим організовувати освітній процес, ґрунтуючись на основних нормативно-правових актах, санітарно-гігієнічних правилах, правилах і рекомендаціях зі здоров'язбереження молоді; відповідально ставитися до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії, планувати процес самонавчання та самовдосконалення в контексті неперервної фахової підготовки, використовуючи способи збереження як фізичного так і психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює власні думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, може аргументовано обирати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної творчої діяльності, вільно використовує знання для використання творчих завдань.
82 – 89	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою, має стійкі навички виконання педагогічних завдань.
74 – 81	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, але узагальнює і систематизує навчальну інформацію не в повній мірі, допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знань на практиці.
64 – 73	Володіє навчальним матеріалом, знає основні поняття навчального матеріалу, виконує поставлені завдання на репродуктивному рівні, має недостатньо стійкі навички виконання практичних завдань.
60 – 63	Володіє навчальним матеріалом поверхнево, фрагментарно, відтворює певну частину навчального матеріалу на рівні запам'ятовування, знає основні поняття навчального матеріалу. Має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
35 – 59	Має фрагментарні знання при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані вміння та навички, допускає суттєві помилки під час відповіді. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
1 – 34	Студент не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

Розподіл балів (1 семестр + 2 семестр)

Поточний контроль														
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2								
Т 1.1	Т 1.1	Т 1.1	Т 1.1	Т 1.1		Т 2.1	Т 2.1	Т 2.1	Т 2.1	Т 2.1	Т 2.1			Разом
2	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2			30
Самостійна робота														
					4								4	

Поточний контроль												ІН ДЗ	Ра зом	Екз	За галь на
РОЗДІЛ 3							РОЗДІЛ 4								
Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 3.4	Т 3.5	Т 3.6	Т 3.7	Т 4.1	Т 4.2	Т 4.3	Т 4.4	Т 4.5				
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	15	75	25	100
Самостійна робота															
						3					3				

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики

навчальної діяльності		
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами діагностики є екзамен, навчальний освітній проект, тести, педагогічні задачі.

6. Програма навчальної дисципліни

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні основи педагогіки

Тема 1. Педагогіка в системі наук про людину.

Тема 2. Методологія і методи науково-педагогічного дослідження.

Тема 3. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.

Тема 4. Педагогічний процес як система і цілісне явище. Закономірності і принципи педагогічного процесу.

Тема 5. Нормативно-правові засади реформування сучасної системи освіти в Україні.

Розділ 2. Теорія освіти і навчання (дидактика)

Тема 1. Актуальні завдання сучасної дидактики. Навчання в цілісному педагогічному процесі.

Тема 2. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості.

Тема 3. Методи та засоби навчання.

Тема 4. Сучасні технології навчання. Технології візуалізації змісту навчання.

Тема 5. Форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання.

Тема 6. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності.

Розділ 3. Теорія виховання

Тема 1. Виховання в цілісному педагогічному процесі. Зміст виховання.

Тема 2. Основні напрями виховання.

Тема 3. Національне виховання

Тема 4. Загальні методи виховання.

Тема 5. Організаційні форми виховної роботи.

Тема 6. Педагогічні основи розвитку виховного потенціалу колективу.

Тема 7. Педагогічні основи діяльності класного керівника. Педагогічне керівництво самовихованням учнівської молоді.

Тема 8. Виховна робота з педагогічно занедбаними дітьми.

Розділ 4. Управління освітніми системами

Тема 1. Організаційні основи управління ЗЗСО. Методична робота в школі.

Тема 2. Поняття про педагогічні інновації і передовий педагогічний досвід.

Тема 3. Реформування загальної середньої освіти в світлі концепції «Нова українська школа».

Тема 4. Оптимізаційний потенціал технологізації в освіті.

7. Структура навчальної дисципліни

Зміст модуля	Лекції (год.)	Семінар. заняття (год.)	Самост. робота студентів (год.)	Індивід. робот а студен	Всього
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ					
1. Педагогіка в системі наук про людину	2	2	4		4
2. Методологія і методи науково-педагогічного дослідження	2	2	4		8
3. Розвиток, соціалізація і виховання особистості	2	2			4
4. Педагогічний процес як система і цілісне явище. Закономірності і принципи педагогічного процесу	2	2	4		8
5. Нормативно-правові засади реформування сучасної системи освіти в Україні	2	2	8		10
Розділ II. ТЕОРІЯ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ					
1. Актуальні завдання сучасної дидактики. Навчання в цілісному педагогічному процесі	2	2	4		5

2. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості	2	2			3
3. Методи та засоби навчання	2	2	4		8
4. Сучасні технології навчання. Технології візуалізації змісту	2	2	4		8
5. Форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання	2	2	4		8
7. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної	2	2	4		6
Розділ III. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ					
1. Виховання в цілісному педагогічному процесі. Зміст виховання	2	2			3
2. Основні напрями виховання	2	2	4		5
3. Національне виховання	2	2			
4. Загальні методи виховання	2	2	4		8
5. Організаційні форми виховної роботи	2	2	4		8
7. Педагогічні основи розвитку виховного потенціалу	2	2	4		8
6. Педагогічні основи діяльності класного Керівника. Педагогічне керівництво самовихованням учнівської	2	2			4
7. Виховна робота з педагогічно занедбанними дітьми	2	2	4		7
Розділ IV. УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ СИСТЕМАМИ					
1. Організаційні основи управління вітчизняною школою. Методична робота в школі	2	2	4		8

2. Поняття про педагогічні інновації і передовий педагогічний досвід.	2	2	4		8
3. Реформування загальної середньої освіти в світлі концепції «Нова українська школа».	2	2	4		6
4. Оптимізаційний потенціал технологізації в освіті.	2	2	6		8
ВСЬОГО	46	46	114		

8. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ		
1	Педагогіка в системі наук про людину	2
2	Методологія і методи науково-педагогічного дослідження	2
3	Розвиток, соціалізація і виховання особистості	2
4	Педагогічний процес як система і цілісне явище. Закономірності і принципи педагогічного процесу	2
5	Нормативно-правові засади реформування сучасної системи освіти в Україні.	2
Розділ II. ТЕОРІЯ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ		
1	Актуальні завдання сучасної дидактики. Навчання в цілісному педагогічному процесі.	2
2	Зміст освіти як фундамент базової культури особистості	2
3	Методи та засоби навчання	2
4	Сучасні технології навчання. Технології візуалізації змісту навчання.	2
5	Форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання	2

6	Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності.	2
Розділ III. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ		
1	Виховання в цілісному педагогічному процесі. Зміст виховання	2
2	Основні напрями виховання	2
3	Національне виховання	2
3	Загальні методи виховання	2
4	Організаційні форми виховної роботи	2
5	Педагогічні основи розвитку виховного потенціалу колективу	2
6	Педагогічні основи діяльності класного керівника. Педагогічне керівництво самовихованням учнівської молоді.	2
9	Виховна робота з педагогічно занедбанними дітьми	2
Розділ IV. УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ СИСТЕМАМИ		
1	Організаційні основи управління вітчизняною школою. Методична робота в школі	2
2	Поняття про педагогічні інновації і передовий педагогічний досвід.	2
3	Реформування загальної середньої освіти в світлі концепції «Нова українська школа».	2
4	Оптимізаційний потенціал технологізації в освіті	2
	Разом	46

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика: навч.- метод. посіб. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. 211 с.
2. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки : підруч. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 548 с.
3. Вища освіта в Україні: навч. посіб. В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.; за ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. К.: Знання, 2005. 327 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с.
5. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: «Методологічні поради молодим науковцям». Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
6. Завгородня Т.К., Стражнікова І.В. Методологічні засади педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посіб. для здоб.

- вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спец. 013 «Початкова освіта» / Л. В. Задорожна-Княгницька, І. Б. Тимофєєва. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с.
8. Зайченко І.В. Педагогіка: підруч. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.
9. Коберник І. Організація дистанційного навчання в школі: метод. рек. / М-во освіти і науки України; упоряд.: І. Коберник, З. Звиняцьківська; ред. З. Звиняцьківська; літ. ред. Роман Трифонов. 2020. Травень. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>
10. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.
11. Лавріненко О.А. Історія педагогічної майстерності: навч. посіб. для студентів педагогічних ВНЗ, аспірантів, вчителів. К.: Богданова А.М., 2009.
12. Лимаренко Л.І. Тренінг із техніки мовлення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Лідія Лимаренко; Херс. держ. ун-т. Херсон: ХДУ, 2014. 210 с.
13. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки. К., 1999. С. 127-220.
14. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. К.: Вікар, 2003. 335 с.
15. Менеджмент наукових проєктів та політика академічної доброчесності: навчально-методичний посібник в схемах і таблицях / [О.І. Витяганець, Н. В. Домброван, О. О. Іванов та ін.] за загальною ред. М.В. Корнієнка, А. В. Семенової. Одеса: ОДУВС. 2023.: Бондаренко М.О., 2023. 364 с.
16. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: КІЦ «ПРІНТ-ОФІС», 2015. 378 с.
17. Педагогічна майстерність: підручник. І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища школа, 1997. 349 с.
18. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. для студ. і викладачів вищ. пед. закл. освіти. В.М. Гриньова, Г.В. Троцько, Т.О. Дмитренко, С.Т. Золотухіна, В.І. Смагін та ін.; за ред. В.М. Гриньової. Х.: Видавник Шуст А.І., 2000. 251 с.
19. Розман І.І. Р 64 Педагогічна біографістика: навчальний посібник. Ужгород : РІК-У, 2020. 188 с.
20. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. К.: Інтерпроф, 2002. 270 с.
21. Семенова А.В. Професійна педагогіка: підручник / Авт.: А. В. Семенова, О. В. Грабовський, Л. В. Коломієць, О. С. Савельєва, В. Ф. Яні; за заг. ред. А. В. Семенової. Одеса: Бондаренко М. О., 2020. 575 с.
22. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: навч.- метод. посіб. К., 1998. С. 44-183.
23. Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти: практичний посібник / М.П. Вовк, Г.І. Сотська, Н.О. Філіпчук, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Л.Ю. Султанова, Н.С. Гомеля. К.: Талком, 2019. 320 с.
24. Тушева В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.В. Тушева, УМО НАПН України. Харків: «Федорко», 2014. 408 с.

Додаткові

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підруч. для студентів, аспірантів та молодих викладачів вузів. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Белан Г. До питання про етнопедагогічну складову української педагогічної думки другої половини ХІХ століття / Г. В. Белан // Пед. науки: зб. наук. пр. 2013. Вип. 63. С. 20-24.
3. Белан Г. До проблеми функціонування вітчизняної біографістики у ІІ половині ХІХ ст. – початку ХХ ст.: теоретичний та прагматичний аспекти / Г.В. Белан // Пед. науки. 2015. Вип. 67. С. 24-28.
4. Белан Г. Світ дитинства в педагогічному тезаурусі кінця ХІХ – початку ХХ століття / Г. Белан // Іст.-пед. альм. 2012. Вип. 1. С. 4-6.
5. Белан Г. Формування системи ціннісних орієнтацій молодших школярів у спадщині В. О. Сухомлинського / Г. В. Белан // Пед. дискурс : зб. наук. пр. 2011. Вип. 10. С. 48-51.
6. Вітвицька С. С. Педагогіка вищої школи: практикум. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 174 с.
7. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область. Ред. рада вид.: В.Г. Кремень (гол.) та ін.; ред. кол. тому: І.Ф. Прокопенко (гол.). К.: Знання України, 2008. 431 с.
8. Вовк М.П., Грищенко Ю.В. Наукова школа академіка І.А. Зязюна: аксіологічні актуалітети розвитку. Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, 2018. Вип. 18. С. 46-55. URL: <http://www.aesthetethicpedaction.pnpu.edu.ua>
9. Вовк М.П., Грищенко Ю.В. Наукові школи в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України: персонологічний аспект. Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2017. Вип. 15. С. 141-153. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/268237.pdf>
10. Воротникова І.П. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва: педагогам, учням, батькам, керівникам закладів освіти / упоряд.: І.П. Воротникова, Н.В. Чайковська; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2020. 445 с. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf>.
11. Гончаренко С. Наукові школи в педагогіці. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2013. Вип. 6. С. 7-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_3
11
12. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога: монографія / за наук. ред. І.П. Воротникової. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 256 с.
13. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/
14. Інноваційність ідей А.С. Макаренка в педагогіці ХХІ століття / за ред. О.А. Дубасенюк: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 304 с.
15. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: словник. К.: ЦП Компринт,

2019. 134 с.

16. Закон України: Про вищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

17. Закон України: Про дошкільну освіту (від 11.07.2001 №2628-III). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14_23

18. Закон України: Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

19. Закон України: Про повну загальну середню освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>

20. Закон України: Про фахову передвищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

21. Кафарський В. І., Чижевський Б. Г., Жилияєв І. Б. Конституційні механізми розвитку освіти в Україні: монографія / В. І. Кафарський, Б.Г. Чижевський, І.Б. Жилияєв ; під ред. канд. філософ. наук, док. юрид. наук, професора Кафарського В.І.; Інститут педагогіки НАПНУ, Національний університет водного господарства та природокористування, Навчальнонауковий інститут права; Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2023. 266 с.

22. Квасецька Я.А. Професійна підготовка вихователів дошкільних установ у педагогічних навчальних закладах на західноукраїнських землях (остання третина XIX – перша половина XX століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ярина Андріївна Квасецька. Київ, 2016. 266 с.

23. Концепція нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasc2016/konczepczyia.html>

24. Кремень В.Г. (Ред.). Енциклопедія освіти. Національна академія педагогічних наук України. 2-ге вид. допов. і перероб. Київ: Юрінком Інтер. 2021. 1144 с.

25. Кузьмінський А.І. Технологія і техніка шкільного уроку: навч. посіб. / А.І. Кузьмінський, С.В. Омеляненко. К.: Знання, 2010. 335 с.

26. Кухаренко В.М. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія / за ред.: В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Міська друк., 2020. 409 с. URL: <http://dl.khpi.edu.ua/mod/resource/view.php?id=46362>

27. Кухаренко В.М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання [електронний ресурс]: посібник /В.М. Кухаренко. Київ: Міленіум, 2019. 307 с. 24 URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/42981/3/Book_2019_Kukharenko_Tiutor.pdf

28. Моделі підготовки майбутнього вчителя до Нової української школи: колективна монографія / І.В. Бабенко, В.В. Барбінов, А.В. Барбінова та ін.; за ред. проф. М.В. Гриньової. Полтава: Астроя, 2021. 407 с.

29. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

30. Освітньо-науковий портал «Педагогічна майстерність викладача вищої школи». URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/publikaci%D1%97/>

31. Павліченко Т. Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання [Електронний ресурс] / Нова укр. школа, 2020. 21 березня. URL: <https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisy-yakidopomozhutorganizuvaty-dystantsijne->

[navchannya/](#)

32. Парадигми розвитку та тенденції реформування шкільної освіти в Україні у добу незалежності : монографія. [Електронне видання] / колектив авт.: Дічек Н. П., Саух П. Ю., Євтух М. Б., Бойченко М. І., Антонєць Н.Б., Загородня А. А., Шевченко С. М. ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Н. П. Дічек. Київ: Педагогічна думка, 2022. 507 с.
33. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 228 с.
34. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник / М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Н.О. Філіпчук, С.В. Ходаківська; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2021. 312 с.
35. Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського [та ін.]; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Хопта С. М. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця: Нілан-ЛТД, 25 2021. 72 с.
36. Потапюк Л.М. Соціально-психологічний контекст становлення та розвитку педагогічно-просвітницької діяльності громад в Західній Україні (друга половина ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.): монографія. Луцьк: відділ іміджу та промоції ЛНТУ, 2023. 296 с.
37. Сірополко С. Історія освіти в Україні. Вид. 20-е. Львів: Афіша, 2001. 664 с.
38. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 692 с.
39. Староста В. Педагогічні дослідження: методичні матеріали для практичних занять та самостійної роботи студентів. Вид. 2-е, випр. і доп. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 32 с.
40. Сулима О.В. Професійна підготовка вихователів дошкільних закладів у системі вищої освіти Федеративної Республіки Німеччини : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Оксана Вікторівна Сулима. Київ, 2015. 316 с.
41. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія / за заг. ред. А.А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. 492 с.
42. Топузов О.М. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія / О.М. Топузов. Київ: Інститут педагогіки: Педагогічна думка, 2021. 160 с.
43. Філософія педагогічної дії: монографія. Київ; Черкаси: ЧПУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
44. Швадчак Н. 35 інструментів для дистанційного навчання: добірка НУШ [Електронний ресурс] / Надія Швадчак // Нова укр. шк., 2020. 16 березня. URL: <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlyadystantsijnogo-navchannyadobirka-nush/>.

Інформаційні ресурси

1. Академія педагогічних наук України - <http://www.apsu.org.ua>
2. Український центр оцінювання якості освіти. – www.testportal.gov.ua
3. Освітній портал "Освіта.UA". – <http://osvita.ua>
Освітянська мережа України. – www.ednu.kiev.ua
4. Виховна робота в школі. – http://www.library.kherson.ua/teach/scool_07.htm
5. Відкритий урок: професійний журнал для вчителів. – <http://osvita.ua/school>
6. Для класного керівника. – <http://www.uroki.net/docklrnk.htm>
7. Острів знань : Освітній шкільний інтернет-портал. – <http://ostriv.in.ua/>
8. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології Науковий журнал [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/
9. Учительский портал. – <http://www.uchportal.ru/>
10. Я – вихователь. – <http://vosпитatel.at.ua>
11. Слово вчителя. – www.konserg.ucoz.ua
12. Портал «Діти України». – www.children.edu-ua.net
13. Наукове електронне фахове видання "Народна освіта" . – www.narodnaosvita.kiev.ua
14. Освітній портал " Педагогічна преса". – <http://pedpresa.ua>
15. "Гармонія сімейного життя". Сайт для старшокласників та старшокласниць. – <http://harmonia.okis.ru>
16. Безпека дітей в Інтернеті. – <http://onlandia.org.ua>
17. Освітній онлайн-журнал. – <http://educlub.com.ua>
18. Щоденник. Уа. – <http://shodennik.ua>
19. Українська педагогіка. – <http://ukped.com>
20. Уроки.нет. – <http://www.uroki.net>
21. Інформаційний портал "Знання". – <http://znannya.info>
22. Методичний портал. – <http://pedsovet.su>
23. Тестування і моніторинг в освіті. - <http://timo.com.ua>

ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в системі загальної середньої освіти (Наказ МОН України № 371 від 05.05.2008) // Освіта України. – 2001. – № 6. – С. 3–16.
2. Загальні методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у п'ятих класах загальноосвітніх навчальних закладів (лист МОН України від 24.05.13 №_1/9-368). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.help/law/651-XIV/>.

3. Закон України «Про позашкільну освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>.
3. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/stru>
4. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» . – . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru>
5. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.07.2019 № 1/9-376 «Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2019/2020 навчальному році» . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iitzo.gov.ua/metodychni-rekomendatsiji/>;
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.google.com/viewer?url=http://mon.gov.ua/files/normative/2014-10-27/3008/nmo-1232.doc&embedded=false> ;
7. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.google.com/viewer?url=http://mon.gov.ua/files/normative/files/news/10/31/1243.doc&embedded=false>;
5. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] / – 2002. – Режим доступу: <http://www.setlab.net/?view=education-doctrine-2002>
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>